

Cena: 24,00 zł
(w tym 8% VAT)

PRESTIŻOWY MAGAZYN LEKARSKI

HOT

MEDICAL MAESTRO

M A G A Z I N E

ZARZĄDZANIE   MARKETING   MEDYCYNĄ   PRAWO   PSYCHOLOGIA   PASJE

- » Metafora pięciu kul. Rozwój lidera i talentów
  - » Tajemnica lekarska a zmarły pacjent
- » Prawny obowiązek udzielania pierwszej pomocy
- » Chirurgia i implanty. Rozmowy końące z pacjentem przed inwazyjnym zabiegiem
  - » Dariusz Chrapek, Martyna Borowczyk czyli młodzi, niesamowici, lśniący
    - » Stukot obcasów lekarek
  - » Barbara Melzer – wywiad EXCLUSIVE
    - » Profilaktyka w stomatologii
    - » Rewolucja: czepki nowotworowe
- » Ratownik do gabinetów dentystycznych
- » Przemysł (Polska), Lago di Garda (Włochy)
  - » Jachty motorowe – Delphia True Yachts

NUMER:

22

KWARTALNIK
QUARTERLY

Vol. 22/2018
s./p. (3109-3208)

WWW.MEDICALMAESTRO.PL

Prawny obowiązek udzielania pierwszej pomocy

LEGAL OBLIGATION FOR GRANTING FIRST AID

Zagadnienie obowiązku udzielenia pierwszej pomocy poszkodowanemu jest regulowane prawnie na mocy zapisów art. 162 Kodeksu karnego (Dz.U. 2017 poz. 966), art. 44 ustawy prawo o ruchu drogowym (Dz.U. 2017 poz. 1926), art. 4 ustawy o państwowym ratownictwie medycznym (Dz.U. 2016 poz. 1868), art. 207 Kodeksu pracy (Dz.U. 2016 poz. 1666) oraz art. 93 Kodeksu wykroczeń (Dz.U. 2015 poz. 1941).

Najdalej idący w zakresie obowiązku udzielania pierwszej pomocy oraz konsekwencji jej nieudzielenia jest art. 162 k.k.:

§ 1. Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu groźącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie się zabiegowi lekarskiemu albo w warunkach, w których możliwa jest niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej.

Zgodnie z jego zapisami udzielenie pierwszej pomocy poszkodowanemu stanowi nie tylko obowiązek moralny, ale również obowiązek prawny, a niewywiązanie się z tego obowiązku

może być sankcjonowane prawnie. Warunkiem karalności na podstawie art. 162 § 1 k.k. jest niepodjęcie przez uczestnika lub świadka zdarzenia działań zmierzających do udzielenia pomocy, nawet w sytuacji, w której szanse na uchylenie niebezpieczeństwa groźącego poszkodowanemu były niewielkie. Odnosi się to również do sytuacji, w których nie nastąpił żaden efektywny skutek w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu poszkodowanego.

Obowiązek wskazany w cytowanym przepisie ma charakter powszechny i odnosi się do każdego, kto znalazł się w sytuacji bezpośredniego zagrożenia dla życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu innego człowieka. W rozumieniu tego przepisu, nie tylko osoby zawodowo odpowiedzialne za ratowanie i ochronę zdrowia zobowiązane są do aktywnego przeciwdziałania wspomnianym zagrożeniom.

Warunkiem odpowiedzialności za nieudzielenie pierwszej pomocy poszkodowanemu jest możliwość udzielenia takiej pomocy bez narażenia siebie lub innych osób na niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Oznacza to, że ustawodawca nie stawia obowiązku udzielenia pierwszej pomocy w sposób bezwzględny, ograniczając go do sytuacji, w których możliwe jest udzielenie takiej pomocy bez

Słowa kluczowe:

Etyka, deontologia, moralność, sumienie, konstytucja, prawa pacjenta, zawody medyczne, prawo.

Key words:

Ethics, deontology, morality, conscience, constitution, patients' rights, medical professions, law.

Streszczenie:

Obecnie obowiązujące przepisy prawa przewidują możliwość powołania się przez lekarza, pielęgniarkę i położną na tzw. klauzulę sumienia. Powoływanie się na klauzulę sumienia nie jest jednak dopuszczalne, gdy zwłoka w udzieleniu pomocy medycznej mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia oraz w innych przypadkach niecierpiących zwłoki. Przy powołaniu się na klauzulę sumienia, korzystający z niej ma obowiązek wskazać pacjentowi realne możliwości uzyskania tego świadczenia u innego lekarza lub w podmiocie leczniczym oraz uzasadnić i odnotować ten fakt w dokumentacji medycznej.

Abstract:

Currently binding provisions of law provide the possibility for a doctor, a nurse and a midwife to invoke the so-called clause of conscience. The clause of conscience is not however permitted if the delay in providing medical care could result in the risk of loss of life, serious injury or severe disorder of health and in other cases of urgency. When referring to the conscience clause, its user is obliged to indicate to the patient the possibility of obtaining this service from another doctor or medical facility and to justify and record this fact in the medical records.

narażania na podobne obrażenia osób tej pomocy udzielających. Równocześnie wskazuje się, że osoba niewykonywająca zawodu medycznego oraz odczuwająca obawę przed udzieleniem pierwszej pomocy ze względu na potencjalne ryzyko zakażenia wirusem HIV lub WZW ma prawo do nieudzielania takiej pomocy. Nie zwalnia to jednak z obowiązku powiadomienia odpowiednich służb ratunkowych o potrzebie udzielenia pomocy.

W § 2 art. 162 k.k. zniesiono również odpowiedzialność za nieudzielenie pierwszej pomocy w sytuacji, w której możliwe jest niezwłoczne udzielenie tejże pomocy przez osoby lub instytucje do tego powołane. Równocześnie ustawodawca umożliwia odstępstwo od obowiązku udzielenia pierwszej pomocy, gdy skuteczne jej udzielenie wykracza poza możliwości oraz doświadczenie życiowe osoby udzielającej pomocy.

W przypadku lekarzy, pielęgniarek oraz ratowników medycznych analizowana kwestia regulowana jest nieco szerzej. Obowiązek udzielenia pierwszej pomocy przez przedstawicieli zawodów medycznych w sytuacjach, w których zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ma podwójny charakter – tak obowiązku powszechnego, jak również obowiązku zawodowego.

Powszechny obowiązek udzielania pierwszej pomocy zobowiązuje każdą osobę będącą uczestnikiem lub świadkiem zdarzenia do udzielenia – w miarę ich umiejętności oraz dotychczasowych doświadczeń – pierwszej pomocy osobie znajdującej się w stanie bezpośredniego zagrożenia życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Natomiast zawodowy obowiązek udzielenia pierwszej pomocy w przypadku lekarzy odnosi się do zapisów wynikających z ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz.U. 2017 poz. 125). Zgodnie z zapisami wspomnianej ustawy na lekarzy i lekarzy dentystrów nałożony został obowiązek udzielania pomocy lekarskiej, co zostało wskazane w art. 30 przytaczanego aktu prawnego:

Art. 30. Lekarz ma obowiązek udzielać pomocy lekarskiej w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, oraz w innych przypadkach niecierpiących zwłoki.

W myśl tego zapisu powstanie niebezpieczeństwa dla zdrowia lub innego stanu, który wyczerpuje znamiona stanu niecierpiącego zwłoki powoduje obowiązek udzielenia pomocy. Należy przy tym zaznaczyć, że obowiązek charaktero-

wany w niniejszym artykule nie zawiera żadnego odstępstwa od zasady udzielania pomocy, w tym również konieczności liczenia się przez lekarza z wolą pacjenta. Oznacza to, że obowiązek udzielenia pomocy przez lekarza jest obowiązkiem radykalnym oraz rygorystycznym. Przepis ten wskazuje dodatkowo, że obowiązek udzielenia pomocy przez lekarza będącego uczestnikiem lub świadkiem zdarzenia jest obowiązkiem bezwzględny, co odróżnia go od obowiązku zawartego w art. 162 k.k. Wobec tego, że na każdym lekarzu, bez względu na możliwość uzyskania pomocy ze strony wykwalifikowanych służb ratowniczych, niezależnie od jego specjalizacji oraz tego, czy ciąży na nim dodatkowe zobowiązanie szczególne wynikające z umowy o pracę czy innego stosunku cywilnoprawnego, np. kontraktowego, lekarz ten zobowiązany jest do udzielenia pomocy.

Przy analizowaniu wspomnianego zagadnienia, konieczne wydaje się także odniesienie do art. 160 § 2 oraz § 3:

Art. 160. § 2. Jeżeli na sprawcy ciąży obowiązek opieki nad osobą narażoną na niebezpieczeństwo, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

W przepisie tym wskazano podstawę do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawcy, na którym ciąży szczególnie obowiązek opieki. W myśl jego zapisów istnieje możliwość pociągnięcia do takiej odpowiedzialności lekarza, będącego gwarantem zapewniającym ochronę medyczną zdrowia i życia pacjentów. Ze wspomnianego obowiązku szczególnej troski wynika również niemożność odmowy przez lekarza udzielenia pomocy pacjentowi.

Należy jednak podkreślić w tym miejscu, że nie można zastosować art. 160 § 2 k.k. w każdej sytuacji do każdego lekarza. Może on bowiem stanowić podstawę odpowiedzialności wyłącznie

w stosunku do lekarza gwaranta, czyli lekarza pełniącego swoje obowiązki służbowe. Lekarz niepełniący obowiązków zawodowych, niebędący gwarantem nie może zatem zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej na podstawie wskazanego przepisu. W jego przypadku podstawę odpowiedzialności stanowi art. 162 k.k. oraz art. 30 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry.

Nie bez znaczenia jest także fakt, że obowiązek zawodowy lekarza nie określa żadnych granic. Oznacza to, że może on być ograniczony wyłącznie ogólnymi przesłankami zdolności do działania. Wskazuje się, że okolicznością wyłączającą obowiązek udzielenia pierwszej pomocy przez lekarza jest brak zdolności do działania. Wspomniany brak zdolności do działania może być konsekwencją choroby, stanu psychofizycznego, konieczności wykonania innych czynności, szczególnie jeśli czynnością tą jest udzielanie pomocy innej osobie lub wykonywanie czynności medycznych, które nie mogą zostać przerwane. Lekarz nie ma również obowiązku udzielania pomocy w sytuacji, w której narażone jest jego zdrowie lub życie (konieczność udzielenia pomocy poszkodowanemu znajdującemu się na ruchliwej, niezabezpieczonej drodze, konieczność udzielenia pomocy osobie znajdującej się w płonącym budynku).

Równocześnie lekarz udzielający pomocy poszkodowanemu będącemu w stanie nagłego zagrożenia życia nie może zostać pociągnięty do odpowiedzialności za ewentualne zniszczenia mienia, których dokonał w trakcie udzielania pomocy, a których dokonanie było niezbędne do skutecznego udzielenia tej pomocy. Fakt ten wynika bezpośrednio z art. 26 k.k. W prawie kar-

nym stan wyższej konieczności jest kontratytem polegającym na ratowaniu dobra chronionego prawem na drodze poświęcenia innego dobra chronionego prawem, przy założeniu, że dobro poświęcane przedstawia niższą wartość niż dobro ratowane. Zgodnie z tym założeniem, w sytuacji, w której dobro poświęcane ma wartość równą lub nie przedstawia wartości wyższej niż dobro ratowane, stan wyższej konieczności jest okolicznością wyłączającą winę.

PRZYPISY

1. Kodeks karny (Dz.U. 2017 poz. 966).
2. Ustawa prawo o ruchu drogowym (Dz.U. 2017 poz. 1926).
3. Ustawa o państwowym ratownictwie medycznym (Dz.U. 2016 poz. 1868)
4. Kodeks pracy (Dz.U. 2016 poz. 1666).
5. Kodeks wykroczeń (Dz.U. 2015 poz. 1941).
6. Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz.U. 2017 poz. 125).
7. Kubicki L. *Prawo medyczne*. Wydawnictwo Medyczne Urban & Partner, Warszawa 2003; s. 44-48.

Anna Rej-Kietla – prawnik, doktor nauk medycznych w dziedzinie Zdrowie publiczne. Specjalizuje się w szeroko rozumianym prawie medycznym. Obecnie pełni funkcję dyrektora generalnego kancelarii prawnych IURISCO.

Edyta Przybyłek – prawnik, specjalista z zakresu prawa lotniczego. Interesuje się prawem medycznym. Prelegentka i uczestnik na konferencjach z zakresu prawa, wykładowca na uczelniach wyższych. Właściciel i założyciel kancelarii prawnych IURISCO.